

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ

UZUN TEZİ

KADIN OLMAK=KAYBETMEK

Danışman Öğretmen: Emine Gültekin

Öğrenci Adı: Ayfer Buket

Öğrenci Soyadı: Çayır

IB Diploma No: 001129-0127

Sözcük Sayısı: 3952

Araştırma Sorusu: Erendiz Atasü'nün 'Kadınlar da Vardır' adlı yapıtındaki öykülerde kadın figürlerin ait oldukları toplumsal yapıdaki konumları ve var oluş çabaları nasıl işlenmiştir?

ÖZ:

Uluslararası Bakalorya bitirme tezi olarak Türkçe A dersi kapsamında hazırlanan bu inceleme, Erendiz Atasü'nün "Kadınlar da Vardır" adlı yapıtındaki öykülerdeki kadın figürlerin toplum içindeki yerlerini, konumlarını, rollerini ve varoluş çabalarını konu edinmiştir. "Kadınlar da Vardır" öyküsünde yer alan Servet Hanım figürü, anne alt başlığı altında, kadının ailesindeki yeri ve var oluş çabası şeklinde incelenmiştir. "Bir Yüz-Bir Ters" öyküsünün odak figürü Nurten Hanım ise eş alt başlığında ele alınmış, karı koca ilişkisinin, kadınların yaşamındaki önemine ve var oluş mücadelesi sürecindeki etkilerine değinilmiştir. "Bir Kimlik Aranıyor" öyküsünde ise kimliği bile olmayan Güley adlı figürün çalışarak kendi kendini var etmeye çabalaması çalışan alt başlığında konu edinilmiştir. Kadının toplumdaki yerinin birlik ve beraberliğe bağlı olduğunu gösteren arkadaş alt başlığı ise " Bir Özlem Zamanı Geçti" adlı öyküdeki Selçuk ve Kadriye'nin dönemin şartları ve erkekler yüzünden aldıkları zararlar üzerinden incelenmiştir. Varılan sonuç ise, kadınların toplumda her ne konumda olurlarsa olsunlar kaderlerinin, çektikleri acıların ve erkek egemenliğinin hakim olduğu bu toplumda gördükleri değerin, ortak olmasıdır. Onlar kendilerini var etmeye çabaladıkça, ben de varım demeye çalıştıkça, toplum onları görmezden gelmiş ve dışlamıştır.

Sözcük Sayısı: 176

İÇİNDEKİLER:

1. GİRİŞ.....	3
2. ANNE.....	4
3. EŞ.....	8
4. ÇALIŞAN.....	11
5. ARKADAŞ.....	14
6. VAROLUŞ ÇABASI.....	16
7. SONUÇ.....	18
8. KAYNAKÇA.....	20

1.GİRİŞ

Toplum, birey kelimesi ile karşılaştırıldığında, beraberliği temsil eden bir olgudur. Dolayısıyla toplumu oluşturan bireyler arasında kültürel etkileşime rastlanır. İnsanlar birbirleriyle birikimlerini paylaşarak toplumun değer yargılarını oluştururlar. Kişiliklerin gelişmesinde önemli bir anlamı olan bu değer yargıları bireylerin düşüncelerini ve hayata bakış açılarını şekillendirir. Daha doğrusu bu yargılar, toplumun bireylerine nasıl düşünmeleri ve nasıl davranmaları gerektiği konusunda bir alt yapı hazırlar. Türk toplumlarında da bu durum böyledir. Orta Asya Türk devletleri kadın-erkek eşitliğinin hakim olduğu toplumlarken bu düzen Türk-İslam kültürünün kurulmasıyla bozulmuştur. Kadının elinden eğitim, istediği ile evlenme, boşanma gibi hakları alınmış ve kadınlar ikinci plana atılmıştır. İlerleyen yıllarda Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla Türk Medeni Kanunu çıkarılmış ve kadınların elinden alınan haklar geri verilmiş, kadın-erkek eşitliği sağlanmış bu durum kanunla yasalaştırılmıştır. Fakat toplumumuzda hâlâ gerici zihniyete sahip olan insanlar ve kemikleşmiş bakış açıları kadınları adeta köle olarak görmektedirler.

Bu tez kapsamında incelenen, 1983 yılında yazılan Erendiz Atasü'nün "Kadınlar da Vardır" adlı yapıtı kadınların toplumdaki yerini ve var oluş çabalarını ele alacaktır. Beş alt başlıkta incelenen bu tezde; anne, eş, çalışan ve arkadaş statülerini taşıyan kadınların var oluş çabaları yapıtta yer alan anlatım teknikleriyle incelenecektir. Kadınların, eğitim ve ekonomi düzeyleri, yaşları, aile içindeki ve yaşamlarındaki konum ne olursa olsun kaderleri ve çektikleri acılar ortaktır. Söz sahibi olmayı, sesini çıkarmayı isteyen kadınlar toplum tarafından baskılanmış ve dışlanmışlardır. Hayatlarını doya doya yaşayamamış, duygularını ve düşüncelerini tam anlamıyla dile getirememişlerdir.

Belirtilen bu noktalar doğrultusunda bu tezin amacı kadınların konumlarının, toplumdaki yerlerinin ve var oluş çabalarının bu olgulara göre nasıl şekillendiğini ortaya koymak olacaktır. Okurun karşısına çıkan toplumsal düzen ve kalıplaşmış değer yargılarının kadınlar üzerindeki baskıcı ve görmezden gelici etkisi, yapıtta kullanılan anlatım teknikleriyle birlikte anlatılmaya çalışılacaktır.

2.ANNE

Aile toplumun en küçük birimidir. Anne, baba ve çocuklardan oluşan bu kurumun fertleri arasındaki iletişim ve çocukların yetiştirilme şekli ise toplumun yapısını belirler; çünkü anne, bu kurumun en önemli yapı taşıdır. Erendiz Atasü'nün "Kadınlar Da Vardır" adlı öyküsünde annenin aile içerisindeki rolü, konumu ve varoluş çabası Servet Hanım ve Gülşen figürleri ile ele alınmıştır. Gelenek ve göreneklerin baskısı altında ezilen Servet Hanım'ın ve toplumdaki kadın algısının eğitim düzeyine bağlı olmadığını gösteren Gülşen'in serüvenleri birbirine benzemektedir. Servet Hanım yaşamını çocuklarına adanmış, onlara bakmaktan kendisine zaman ayıramamış, hayatın tekdüzeliğinden yaşamı boyunca kurtulamamış bir annedir. Kurmaca gerçeklikteki anne algısı sadece çocuk doğurmakla sınırlı değildir, aynı zamanda çocuklarla babalarından çok ilgilenmek, ev işleriyle uğraşmak ve evdeki dengeyi kurabilmektir. Servet Hanım da tipik bir Türk kadınıdır. Öyküde aniden hasta olması evdeki bütün dengeleri değiştirmiştir. Sabahın erken saatlerinde güne hızlı bir tempoyla başlamaya alışkın olan ve kendini hiçe sayarak yaşayan Servet Hanım için hastalık fazlasıyla yabancısıdır. Bu durum, hayatı boyunca hep ailesiyle ilgilenmekten kendine vakit ayıramadığının bir göstergesidir. " *Savaştan çıkmış, hırpalanmış bedeninin dinlenmeye ihtiyacı vardı...*" (Atasü, 35) cümlesinden anlaşılacağı gibi kocasının ve çocuklarının yükü Servet Hanım'a fark etmese bile

ağır gelmiştir. Özellikle kocasından çok çeken Servet Hanım kendisini zavallı yaşlı bir kadın olarak görmektedir. Fakat bütün ailesinin onun sayesinde bir arada kaldığını fark etmemekte, sadece kullanıldığını düşünmektedir. Servet Hanım ailesindeki bu önemine rağmen kendisini ailesine karşı güçsüz hissettirmiştir, toplumun kendisine dayattığı konum altında ezilen bu anne figürü varlığını kanıtlayacak özgüvene sahip değildir. Kendi kimliğini yaratamayan ve kendini hep küçük gören Servet Hanım'ın bir düşünce dünyası da yoktur. Hayatı yemek pişirmek, torunlarına bakmak ve evi temizlemekten ibarettir. Ailesinden başka ne kendini ne de çevresindekileri düşünebilmiş, arkadaşlık ilişkilerini bile geliştirememiştir. Bu bakımdan hastanede geçirdiği süreç onun için bir dönüm noktası olmuştur. Gülşen'in verdiği öğütlerle varlığını ve aile yaşantısını sorgulamaya başlamıştır:

“ Dünya o kadar büyük ve o kadar güzel, aynı zamanda öylesine çirkin ki, onu tanımadan yaşamak kendinize ve dünyaya büyük haksızlık. Bundan böyle evinizin ve ailenizin duvarlarıyla sınırlamayın kendinizi.” (Atasü, 50)

Servet Hanım bu öğütlerden sonra ilk defa kendi başına kendisiyle ilgili bir karar vermiştir: Hastanedeki tek kişilik odasından koğuşa geçmek. Kocasını Behçet Bey için bu durum fazlasıyla rahatsız edicidir çünkü yıllardır evdeki tek söz sahibidir ve Servet Hanım'ın gücünün farkına varması ve kendi başına karar vermek istemesi onu rahatsız etmektedir. Aynı zamanda, onu savunmasız bir araç olarak gören Behçet Bey için Servet Hanım'ın yokluğu büyük bir kayıptır çünkü o her zaman olduğu gibi bencilce sadece kendi ihtiyaçlarını ve yaşamını düşünmektedir. Onun için çocuklarının bakımına muhtaç kalmak, evde işlerini gören birinin olmaması büyük bir kayıptır. Aynı bencillik duygusu Servet Hanım'ın çocuklarında da ortaya çıkmaktadır. Çocukları annelerini kaybetmekten çok onun aile içindeki sorumluluklarını yüklenmek zorunda kalmak korkutmaktadır. Annelerine pasta, börek pişirerek kendi

gözlerinde kendilerini affettirmeye çalışmaktadırlar. Zamanında, annelerinin sağlığında onun değerini bilmeyen evlatlarına, Servet Hanım yine de kızamamaktadır, çünkü her annenin içinde var olan annelik içgüdüğü ve yufka yüreklilik Servet Hanım'ın çocuklarına geri dönmesini engellememiştir.

Gülşen ise Servet Hanım'dan daha üstün bir eğitim düzeyine sahip, donanımlı bir kadın doğum doktorudur. Bu alanı seçmesinin nedeni kadınların daha fazla acı çekmesini önlemektir. Bütün yaşamları boyunca eşlerinden ve çocuklarından kendine zaman ayıramayan kadınları hastalık dönemlerinde rahat ettirmek isteyen, onların dertlerine ortak olan bir figürdür. Aynı zamanda iki çocuk annesi olan Gülşen anneliğin kutsallığının farkına kendi annesini kaybettikten sonra varmıştır. Annesini kaybetmeden önce, toplumun diğer fertleri gibi o da ev hanımı olan anneleri küçük görmekte ve annelerin sorumluluğunu taşıdıkları yükün ağırlığının farkında değildir. Bu durum yapıtta okurun karşısına şu betimleyici anlatım ile sunulmuştur:

“Bütün ev kadınları asalaktı, bir şey üretmeyen, kocalarının alın terini sömüren, kafaları çalışmayan. Bomboş zamanlarını, garip kekler, salçalı yemekler, tuhaf örgüler, çaydanlık ovmalar, daha bir sürü gülünç ve zavallı uğraşlarla dolduran asalak yaratıklar.” (Atasü, 43)

Anne olduktan yani kendini tanımaya başladıktan sonra Gülşen, zamanla kendisini annesine benzetir olmuştur. Bu durum toplumda annelerin rolünün eğitim düzeyine bağlı olmadığını, hepsinin aynı kaderi paylaştığını göstermektedir. Amaçları, kendi kimliklerini ve haklarını kanıtlamak, toplumsal dayatmalar karşısında ezilmemek, toplumda ve aile yaşantısında biraz daha fazla söz sahibi olmaktır, fakat *“alışılmış bağlılıklar ve kemikleşmiş bağımlılıklar.”(Atasü, 60)* kadınların umutlarını

kaybetmelerine sebep olmaktadır. Gülşen'e göre umutların tükendiği nokta birini sevmektir, bu olgu ona göre baştan yenilmektir. Gülşen'in toplumun değer yargılarına göre mutlu bir evliliği, tekdüze bir yaşantısı vardır. Başta kocasıyla birlikte severek yaptığı ve zevk aldığı işler zamanla işkenceye dönüşmüştür. Bütün yükü omuzlarında taşımak ve sevdiği için buna katlanmak Gülşen'e de fazlasıyla ağır gelmektedir, fakat çocuklarının varlığı bu acıyı biraz daha olsun katlanılır kılmaktadır. Yapıtta geçen şu sözler bu durumun bir kanıtı niteliğindedir: *“Hiç ayırımına bile varmadan, bebeklerini sormuştu, kendi sağlığını değil.” (Atasü, 37)* Doğum anında bütün anneler tarafından sergilenen bu davranış Gülşen'in de annelik içgüdüsünü, yufka yürekliliğini ve çocuklarına verdiği değeri vurgulamaktadır. Ne var ki, Gülşen tecrübeleri ve şahit olduğu olaylar yüzünden anneliğin verdiği yufka yürekliliğini bir kenara atıp çocuklarını medeni ve kadınlara karşı saygılı bir şekilde yetiştirmek istemektedir. Günden güne çocuklarının bencilleştiğini düşünen Gülşen sorumluluklarının farkına varabilmeleri için onları yetiştirme tarzını değiştirmiş, kadınları görsel bir öge gibi görmemeleri gerektiğini kadına yönelik her türlü şiddetin başvurulamaz bir yöntem olduğunu şu şekilde vurgulamıştır:

“ ... Ve en önemlisi kendilerinin bir türlü terlemeyen bıyıklarına, güçlenmeyen kaslarına kızıp Ayla'nın çilli burnu, Selma'nın eğri bacaklarıyla alay etmeye, umarsız öfkelerini kızlara boşaltıp rahatlamayı ikinci bir erkeklik organı gibi taşımaya alışmamalıydılar.” (Atasü, 61)

Yazar tarafından yeni umudun yeni nesil olduğu, erkek ve kızların medenice ve eşit bir şekilde yaşayabilecekleri, Gülşen karakterinin farkındalığı ile vurgulanmıştır.

Yansıtılan bu durumun da ancak derin toplumsal değişiklerle gerçekleştirilebileceği okurlara ileilmek istenen mesajdır.

3.EŞ

Evlilik, iki tarafın karşılıklı rızasıyla hayatlarını birleştirip aile kurmasıdır. Yaşantılarını paylaşmayı göze alan bu fertler, zorluklara ve sıkıntılara karşı birlikte direnir, ruhen tek yürek olmayı öğrenirler, fakat evlilik kavramı yanında sorumluluk alma, fedakarlık yapma gibi olgular da getirir. Bunlar iki tarafın da eşit şekilde paylaşması gereken evliliğin esas rolleridir. Erendiz Atasü “Bir Yüz-Bir Ters” öyküsünde evliliklerde yaşanan rol dağılımındaki eşitsizliklerden ve kadın figürlere düşen ağır yükten Nurten Hanım adlı figür aracılığıyla bahsetmiştir. Kurmaca gerçeklikteki eski çağlardan beri süregelen erkek egemenliği aile ve evlilik yaşantısına da yansımıştır. Erkeğin istediği zaman istediği şeyi kadına yaptırması, gençlik yılında eşine ruhen ve bedenen acı çektirmesi toplumdaki evlilik algısına uygun bir davranıştır. Yazar, Nurten Hanım ve kocası Fikret Bey’in evliliğini geriye dönüş tekniğiyle okuyucuya sunmuştur. Karı ve kocanın hatırladığı geçmişin farklı olması, anılarını iç monolog tekniği ile değişik açılardan anımsamaları aralarındaki uçurumu gözler önüne sermiştir. Nurten Hanım, geçmişinde Fikret Bey tarafından ezilmiş hatta şiddet görmüş bir ev hanımıdır. Geçmişini ve ölü gençliğini hatırlamak istemeyen Nurten Hanım, çocukları evden ayrıldıktan sonra yaşamdan hiçbir şey istememeye başlamıştır. Zamanla sadece televizyon izlemekten, dostlarıyla muhabbet etmekten ve örgü örmekten zevk almaya başlamıştır. Eskiden tek amacı Fikret Bey’i hoş tutmak olan Nurten Hanım kocasını önemsemekten vazgeçip, ona vakit ayırmamaya başlamıştır. “ *Tanrı razı olsun örgüyü icat edenden... Bir yüz, bir ters*” (Atasü, 17) alıntısında verilen ve bir örgü tekniği olan bir yüz bir ters terimi bir

leitmotive olarak kullanılmıştır. Öyküde “Bir yüz, bir ters” kalıbının leitmotive olarak kullanılmasının sebebi Nurten Hanım’ın Fikret Bey ile artık paylaşacak hiçbir şeyinin olmadığını sık sık okura hatırlatmaktır. Nurten Hanım için örgüyü örebilmek Fikret Bey ile konuşmaktan daha önemli bir aktivite olmakla birlikte Fikret Bey’in konuşması dahi onun dikkatini dağıtmaya yetmektedir. Nurten Hanım’ın örgüyü eşi ile iletişimini koparacak bir duvar olarak kullanmasının nedeni geçmişi hatırlamama arzusudur. Yaşlandıkça birbirleriyle paylaşacak hiçbir şeylerinin olmaması ve Nurten Hanım’ın kendini Fikret Bey’den uzaklaştırması, Fikret Bey’in eşinin gençlik yıllarını mahvetmesinden ötürüdür:

“... ayda yılda bir gidilen sinemanın yakışıklı aktörlerini, Clark Gable’ı, Gary Cooper’ı, Gary Grant’ı düşlemek neydi? Doğumlar, sancılar, düşükler, kanamalar, iltihaplanan memeler neydi? Acı neydi? Geçmiş buydu işte. Ve Nurten Hanım geçmişte unutmıştu... Anımsayacak ne vardı ki? Yıllar ondaki genç kadını anımsanamayacak denli öldürmüştü.” (Atasü, 23)

Bu alıntıda yazar Nurten Hanım’ın gençlik yıllarında kocasını mutlu edebilmek, ondan dayak yememek ve onu çocuk sahibi yapabilmek için kendi gençliğini heba ettiğini iç monolog tekniği ve sözde soru cümleleri ile göstermektedir. Görüldüğü gibi öyküdeki eş statüsü Nurten Hanım’ın varoluş çabasını olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Eşi için, onun mutluluğu ve huzuru için kendi benliğini gizlemiş, gizlemek zorunda kalmıştır.

Fikret Bey ise genç yaşında babasını kaybetmiş ve yeterince iyi bir eğitim alamamıştır. Bu yüzden hep başkaları için çalışmak zorunda kalmış, patronlarının baskısı altında ezilmiştir. İş yerinde söz sahibi olamayan Fikret Bey bu eksikliğini kendi evinde otoriter ve güç sahibi olarak gidermeye çalışmıştır: “*Burası onun evi. Burda*

başkan Fikret'tir, her şey Fikret'in isteğine göre düzenlenir. Fikret gücünü işte bu sofrada duyar." (*Atasü, 21*) cümlesi ile Fikret Bey'in bu emelini gerçekleştirdiği görülmektedir. Emekliye ayrılmadan önce sürekli çocukları ve Nurten Hanım'ı yalnız bırakması, onlar üzerinde baskı kurması, çıkan en ufak gürültüde çocuklara ve Nurten Hanım'a parlaması, sofraya hazır olmayınca veya patronundan azar işitince Nurten Hanım'ı dövmesi Fikret'in bencilliğini ve yarattığı ayrı güç dünyasını sembolize etmektedir. Fikret Bey'in de öykünün tamamında geriye ve anılarına dönmek isteme nedeni eski egemenliğini elde edebilmek, eşine varlığını hissettirebilmek ve içine düştüğü yalnızlık halinden kurtulabilmektir. Oysaki Nurten Hanım çoktan geçmişini hafızasından silmeye karar vermiştir. Televizyonla bile Fikret Bey'den daha fazla şey paylaşmaya başlamıştır.

Yazarın geriye dönüş tekniğiyle Fikret ve Nurten Hanım'ın anılarına yer vermesi öykünün ana kurgusunu oluşturmaktadır. Anılarını değişik açılardan anımsayan çift için yaşamın ne kadar farklı olduğu bu şekilde ortaya çıkmıştır. Örneğin, balo olayını hatırlatan Fikret için balo iki kadehten sonra patronunun eşiyse oldukça zevkli geçmiştir, fakat Nurten için aynı şeyi söylemek söz konusu değildir. Bin bir hevesle balo için hazırlanan Nurten Hanım, yemek yapmak dışında değişik bir organizasyonda yer aldığı için fazlasıyla mutlu olmuştur. Masraf çıkarmamak amacıyla gelinliğine şekil veren biraz da dekolte yaratan Nurten Hanım bir umutla Fikret Bey'in ilgisini çekmek, onu ve dolayısı ile kendisini mutlu etmek istemiştir. Oysaki Fikret'in tepkisi beklediğinin tamamen tersi yönünde olmuştur. Nurten Hanım'ın umutlarını yok etmiş ve takındığı baskıcı tavır yüzünden baloyu şu alıntıdaki sözlerle Nurten Hanım'ın burnundan getirmiştir: *"Nasıl annemin sana diktirdiği gelinliğe el sürebilirsin?...Üstelik böyle açık saçık bir kılıkta seni yanımda taşıyacağımı sanıyorsan yanılıyorsun. Utanmaz rezil."*(*Atasü, 22*) Bu nedenlerden

ötürü Fikret Bey'in tepkisiyle karşılaşmadan önce günü çok mutlu ve dolu dolu yaşayan Nurten için artık günü dolu dolu yaşama olgusu televizyon izleme, dostlarıyla muhabbet etme ve örgü örme aktivitelerine dönüşmüştür:

“Televizyondaki aşk öyküsünü izlerken, Saadet Hanım’la, Fitnat Hanım’la, Hatice Hanım’la sohbet ederken üreyiveren kazaklar, atkılar, yelekler... Gün hiç bu kadar renkli olmamıştı.”(Atasü, 18) Bu alıntı karı-koca arasındaki iletişimin erkek egemenliğinin hakim olduğu bir geçmiş yüzünden kolayca kopabileceğini ve kadın figürlerin evleriyle değil de daha çok arkadaşları ve hobileriyle ilgilenmeye başlayabileceklerini göstermektedir.

4.ÇALIŞAN

İnsanlar kendi yaşamlarını sürdürebilmek ve istedikleri alanda uzmanlaşmak için bir işte çalışma gereği duyarlar. Bu durum kendilerini topluma kanıtlamak, toplumda var olduklarını göstermek amaçlıdır. Fakat her alanda olduğu gibi bu konuda da en çok zorlanan topluluk kadınlardır. Hem ev işleriyle, hem çocuklarıyla, hem de eşleriyle ilgilenmek zorunda kalan kadınlar hayatın yükünü tek başına omuzlarlar. Bu yüzden kendilerine vakit ayırmaktan vazgeçip kendi hayatlarından fedakarlık yapmak zorunda kalırlar.

Erendiz Atasü çoğu öyküsünde çalışan kadın figürlerine yer vermiştir. “Bir Kimlik Aranıyor” öyküsündeki Güley adlı genç kızın varoluş çabası okuyucunun bu konudaki dikkatini çeken durumlardan biri olmuştur. Güley hem kendine hem de topluma karşı bir mücadele içindedir. Bir ailenin yanında çalışan ve onların çocuklarına bakan Güley, evin hanımı Sevinç’e göre oldukça rahat ve gözü dışarıda biridir. Başlarda, çocukla ve ev işleriyle oldukça yakından ilgilenen Güley, zamanla koca arayışına girmiş, geç kalkmaya ve evi boşlamaya başlamıştır. Bunun nedeni,

kendini güvence altında hissetmesidir, çünkü Sevinç Ablası'nın ona mecbur olduğunu bilmektedir. Bir bakıma kendisini kanıtlamış ve aile üzerinde otoriter bir güç oluşturmuştur. Başlarda, dayısının yanına geri dönmekten korkan Güley, hayatın acımasızlığına karşı bir zırh oluşturmuş ve önüne gelen her fırsatı değerlendirmeye çalışmıştır. Karşı apartmandaki genç çocuğu ayarlamakta karşısına çıkan fırsatlardandır: *"...Gül, hayata şansız gelmiş kişilerdendi. Madem hayat ona haksızlık etmişti, öyleyse her fırsatı değerlendirmeliydi, hakkını zorla koparıp almalıydı. Mademki tüm dünyası bu evdi, buradan ne kopartabilirse kardı."* (Atasü, 171) Güley belki de ilk defa kendisini daha özgür ve sınırsız hissetmiştir çünkü yanında ailesi, dayısı yoktur. Bu durum ortada bir aile baskının olmadığını göstermektedir. Güley'in ailesinin de içinde bulunduğu toplumsal düzen kadınların evde oturmasını ve okumamasını istemektedir. Bu şartlar doğrultusunda Güley de okutulmamış ve başka insanların eline bakmak zorunda bırakılmıştır. Fakat Güley de bu toplumsal düzen içerisinde yetiştirildiği için okumamış olmak onun için büyük bir problem değildir. Bu sebepten dolayı ona göre kendini kanıtlama olgusu şu alıntıdan da anlaşılabilceği üzere daha iyi yerlerden alışveriş yapabilme, daha çok para kazanabilme, varlıklı biriyle evlenebilme çerçevesinde şekillenmiştir: *"Gül neden, "Ben niye okuyamadım?" diye dertlenmiyordu da filan mağazadan alışveriş edemiyor diye kahroluyordu?"* (Atasü, 173) Kendine ait bir şeylerinin olmasını isteyen Güley zamanla bulunduğu çevreyi ve aileyi küçük görmeye başlamıştır. Dönemin seçkin semtlerinden sayılan Çankaya'da yeni bir iş bulma düşüncesi, yeni hanımının kürklerini sahiplenme hayali Güley'i daha doyumsuz biri haline getirmiştir. Gençliğinin ve cahilliğinin getirdiği herhangi bir yere kendini tam olarak ait hissedememe duygusu Güley'in yeni bir çevre, yeni bir koca adayı ve daha yüksek bir yaşam kalitesi arama çabasına yol açmıştır. Bu durum, Güley'in kimlik karmaşası

yaşadığını, okuyamamanın getirdiği cahilliği ve toplumdaki genç kızların değerini göstermektedir. Güley'in Çankaya'ya taşınma amacı hem kendini yanında çalıştığı aileye ispatlamak, hem de her an onları terk edebileceğini göstermek, tek başına özgürce karar alabileceğini kanıtlamaktır. Kendini onlara kanıtladığında takındığı özgüven duygusunu alıntıda da görüldüğü üzere hayatında ilk defa yaşamıştır: "*Abla dedi, "ben haftaya çıkmak istiyorum, Çankaya'da iş buldum."* "*Çankaya" derken sesi gururla titriyordu.*" (Atasü, 180) Ayrıca, Atasü'nün, Güley karakterini kullanarak toplumdaki bütün kadınların en büyük sorunlarından biri olan kimlik problemini dile getirmesi okuyucu üzerinde kadının resmi varlığının önemsiz görülmesi üzerinde bir farkındalık duygusu yaratmıştır. İnsanların yaşadıkları toplumda söz ve hak sahibi olabilmesi için o ülkenin vatandaşı olmaları gerekir. Yani bir insanın kimliğinin olmaması demek yaşadığı ülkede yasal olarak var olmaması demektir. Bu durum yasal olarak bile var olamayan kadının toplumda insandan daha değersiz bir varlık olarak görüldüğünün bir kanıtıdır. Güley'in dayısının ona kimlik çıkartmayı unutmaması, yirmi yaşına gelmiş bir genç kızın kimliğinin olmaması toplumda normal bir durum olarak karşılanmaktadır. Oysaki kızların bütün bu kendini kanıtlama çabaları, genç yaşında koca ve zevk merakının başlaması ailesine ve topluma karşı varlığını gösterememesinden kaynaklanmaktadır. Genç yaşında ülkesine, ailesine yararlı ve eğitilmiş bir birey olabilecek kızların, kimliklerinin dahi olmaması onların toplum tarafından birey olarak bile görülmediğini göstermektedir. Ayrıca, Güley gibi kadın figürlerin çalışma hayatına katılmasının ne kadar güç olduğunu vurgulayan Atasü, "*Ne kadar gençti ve ne kadar da kırılğan duruyordu Güley! Ve direnmeye çalışıyordu*" (Atasü, 185) alıntısıyla okura kadınların kendilerini kanıtlamak için çektikleri zorlukları vurgulamıştır. Çalışma hayatının kadınlara göre olmadığına inanan toplumsal yapı, kadınların evde oturmalarını ve çocuklarını büyütmelemlerini

gerektirmektedir. Çalışıp, kendi ayakları üstünde durmaya çalışan kadınlar toplum tarafından desteklenmemektedir. Ne Çankaya'ya ne de çalıştığı yere tam anlamıyla ayak uydurabilen Güley, yaşadığı kimlik karmaşası ve çalışma zorlukları yüzünden varlığını kanıtlayamamaktadır.

5.ARKADAŞ

Dönemin şartları ve koşulları kişilerin kimliklerinin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Dolayısıyla kişinin çevresinde gerçekleşen olaylara karşı tepki vermesi ve olaylar hakkındaki düşüncesini dile getirmesi çok doğaldır, fakat bu durumlarda kişi birtakım çevresel faktörlerle karşılaşabilmektedir. Bu faktörler kişiyi olumlu ve olumsuz şekilde etkiler. “Bir Özlem Zamanı Geçti” adlı öyküde de “iyi arkadaş” ve “kötü arkadaş” faktörünün ve dönemin özelliklerinin kadın figürler üzerindeki etkisi oldukça açık görülmektedir. Öyküdeki Selçuk adlı karakter kurmaca gerçeklikteki dönemin şartlarından fazlasıyla etkilenmektedir, çünkü bu dönemin şartlarında sokağa çıkmak bile oldukça tehlikelidir. Şehrin her tarafında sağcı ve solcu grupların mücadelesi hakimdir. Barınma ve beslenme zorluklarının yaşanması insanlar üzerinde psikolojik olumsuz etkilere sebep olmaktadır. Özellikle evin kadınları evlerinde pişirecek bir şey bulamamakta, çocuklarının ve hanelerinin geleceği için kaygılanmaktadırlar. Ayrıca insanların git gide sağcı ve solcu olarak ikiye ayrılması, kişilerin kime güvenip kime güvenemeyeceğini anlayamamasına sebep olmaktadır. Bu durum öyküde “Yaşadığımız yer tehlikeli mi değil mi?” (*Atasü, 83*) şeklinde dile getirilmektedir. Selçuk'un ve eşi Oktay'ın da üniversite yıllarında bir grubun taraftarı olmaları yani geçmişlerinin “temiz olmaması” Selçuk'u korkutmaktadır. Bir gün gazetede gençlik yıllarını birlikte tecrübe ettiği arkadaşı Kadriye'nin öldürüldüğünü okuyan Selçuk geçmiş günleri hatırlamıştır. Yazar bu durumu geriye dönüş ve iç

monolog tekniğiyle okura aktarmıştır. Bu teknikler ile aktarılan geçmişte kimi zaman kadın dayanışmasıyla birbirlerine destek olmuş ve başlarından geçenleri atlatmalarına yardımcı olmuşlar kimi zaman da birbirlerini kötü yönde etkilemiş, erkekler yüzünden birbirlerini kırmışlardır. Kadriye, Selçuk'a göre daha çabuk etkilenebilen ve iradesi daha zayıf olan bir karakterdir. Örneğin bir anda dinle ilgilenmeye başlayan Kadriye, sevgilisi Sinan'la karşılaştıktan sonra bu hevesinden vazgeçmiş, zamanında onu dinle ilgilendiği için dışlayan ve aşağılayan insanları unutuvermiştir. İnsanların ilişkileri hakkında yaptığı olumsuz yorumları duymazdan gelmiş, Sinan dışındaki insanları önemsememeye başlamıştır. Ayrıca Sinan, Kadriye için bir dönüm noktası olmuştur. Eskiden erkeklere önem vermeyen, toplumda ezilen kadınların haklarını savunan, *"Erkeklere yaranmaktan vazgeçmeliyiz...Onlar bizim için güzelleşiyorlar mı? Neysek o yuz işte."* (Atasü,95) diyen Kadriye, Sinan'ın hayatına girişiyle birlikte kendisine özen göstermeye başlamış ve güzelleşmiş, öğrenci eylemlerine katılmaya başlamıştır. Sinan'ın kendi üzerinde bir egemenlik kurmasına izin vermiş, bir nevi erkeklerin üstünlüğünü kabul etmiştir. Kadriye'nin bu değişimi Selçuk'la olan arkadaşlıklarını zedeleyen ilk gelişmedir. Bu durum kadınların arasındaki güçlü bağın bazen erkekler tarafından kolayca yıkılabileceğini göstermektedir. Aynı şekilde Selçuk'un hayatına giren erkekler de birbirlerine vakit ayıramamalarına neden olmuştur. Sözü edilen bu etken kadınların dönemin koşullarından ve erkeklerin egemen yapıdan kolayca etkilenebildiklerinin bir örneğidir. Selçuk, Çetin'le sakin ilişkisi ve Ali Doğan'la geçirdiği inişli çıkışlı dönem boyunca yaşadığı kızgınlıklarından, kırgınlıklarından, hayal kırıklarından Kadriye'yi sorumlu tutmuştur. Bunun nedeni Kadriye'yi yaslanacak bir omuz gibi görmesidir. Selçuk, Kadriye'nin olmayışının yanlış kararlar vermesine sebep olduğunu düşünmektedir. Bir erkeğin aralarına girebilmiş olması ve başı sıkıştığında arkadaşını bir erkek yüzünden yanında bulamaması Selçuk'u rahatsız

etmiştir. Kadriye'nin Sinan'la olan ilişkisi Selçuk'la olan arkadaşlıklarına zarar verdiği kadar Kadriye'nin hayatını da mahvetmiştir. Onun yüzünden hapse giren Kadriye gerçeklerle bu şekilde yüzleşmiş, Sinan'ın üzerinde kurduğu baskının nedenli rahatsız edici ve zarar verici olduğunun farkına varmıştır. Her fırsatta ölmekten, hapisten korkmadığını belirtmiş, onu asıl endişelendiren şeyin yaşam olduğunu vurgulamıştır. Bu olgu öyküde şu şekilde ifade edilmiştir: *“Uyumsuz bir hücre gibiyim bu düzenin bedeninde. Beni yok etmek istiyorlar. En çok da başka yol kalmadığı için karşı çıktığım her şeyle bütünleşip, fizik varlığım zarar görmezken gerçekten yok olmaktan korkuyorum.”* (Atasü, 114) Sinan'ın ise hayatına hiçbir şey olmamış gibi devam edip, başka bir kızla evlenmesi toplumdaki kadın-erkek eşitsizliğini göstermektedir. Kadının hayatı ve psikolojisi yerle bir olurken erkek hayatına hiçbir şey olmamış gibi devam edebilmektir. Yazara göre aslında kadının yanında ona destek olarak bir tek kadın vardır, birbirlerine her koşulda karşılıksız yardımcı olurlar. Aralarında ne geçerse geçsin, erkek egemen yapı onlara zarar vermeye çalışırsa çalışsın kadınların birbirlerine destek olmaya ihtiyacı vardır. Kadınlar birlikteyken daha güçlü hisseder ve birbirlerine yol arkadaşı olurlar. Yanındakiyle birlikte kendini kanıtlamaya ve var etmeye çalışırlar. Arkadaşlık bu bağlamda kadınlar için farklı bir önem taşır, çünkü onlar önce var olduklarını birbirlerine gösterir sonra bu durumu topluma empoze etmeye çalışırlar.

6.VAROLUŞ ÇABASI

Erkek egemenliğinin hakim olduğu toplumlarda kadınlar sürekli kendilerini kanıtlamak için çaba göstermişlerdir. Çoğunlukla bu çabanın karşılığını alamamış ve toplum tarafından bu çabaları dik başlılık, asilik olarak değerlendirilmiştir. Bazen de bu durum kadınların kendi içinde yaşadıkları bir kimlik ve anlam karmaşasına yol

açmıştır. Erendiz Atasü de “Kadınlar da Vardır” adlı yapıtındaki öykülerin tamamında kadınların kendilerini kanıtlamak için gösterdiği çabayı ele almıştır, bu çaba kimi zaman topluma, kimi zaman ailelerine ve kimi zamanda kendilerine karşı olmuştur. Yapıttaki öykülerin bazılarında kadın figürler toplum ve aileleri tarafından baskı görmüş, seslerini çıkaramamış ve sıkıntılarını hep içlerinde halletmeyi denemişlerdir. Bazı öykülerde ise durum tam tersidir, figürler toplumda var olduklarını kanıtlamak için çaba sarf etmiş ve çevrelerindeki insanlarla ters düşmüşlerdir. Fakat durum hep aynı şekilde sonlanmıştır; yenilgi. Örneğin “Bir Kimlik Aranıyor” adlı öykünün odak figürü olan Güley’in ailesi tarafından okutulmaması hatta bir kimliğinin bile olmaması toplumda kız çocuklara verilen değeri yansıtmaktadır. Güley’in de bu sebeplerden ötürü kendini kanıtlama çabasına girmesi ve hayatının geri kalan kısmında huzura ermek için yaşam standartları yüksek olan dönemin Çankaya’sında işe girmek istemesi oldukça doğaldır. Ayrıca kendine varlıklı bir eş adayı aramasının sebebi de evlenebilecek ve kendi kararlarını verebilecek yaşta olduğunu herkese kanıtlamaktır, fakat bu isteklerinin hepsi doğduğu gün itibariyle onun elinden alınmıştır. Bu durum kadınların hayata yenik başladığının ve yaşamları boyunca çaba sarf etseler de Türk toplumunda hakim olan erkek egemenliğini yenemeyeceklerinin bir göstergesidir. “Kadınlar da Vardır” adlı öyküde de durum oldukça benzerdir. Bütün hayatını çocuklarına ve eşine adanmış olan Servet Hanım’a bu yük ağır gelmiş ve hastalanmıştır. Hastalık döneminde onun değerini anlayan ve onu yalnız bırakmayan eşinin ve çocuklarının iyileştikten sonra eski hallerine döneceğini bile Servet Hanım eski hayatına geri dönmeyi seçmiştir. Çünkü başka bir seçeneği yoktur, başka bir seçenek yaratma cesaretini de kendinde bulamamaktadır. Toplum ve ailesi Servet Hanım’a kendi ayakları üzerinde duramayacağı inancını empoze etmiştir.

7. SONUÇ

Erendiz Atasü'nün “Kadınlar da Vardır” adlı yapıtındaki öykülerdeki figürler anne, eş, çalışan, arkadaş ve var oluş çabası başlıkları altında incelenmiştir. Ait oldukları toplumsal yapıdaki konumları farklı olsa da bütün figürlerin çabası ve amacı aynıdır: Var olmak.

Anne alt başlığında, “Kadınlar da Vardır” adlı öykünün odak figürü olan Servet Hanım değerlendirilmiştir. Aile içerisindeki önemi; çocukları ve eşi tarafından hastalandıktan sonra anlaşılan Servet Hanım elinde bulundurduğu gücün farkında olmamakla birlikte sahip olduğu bu gücün başkaları tarafından fark edilmesine de olanak tanımamaktadır. Sağlığında ailesi tarafından hak ettiği değeri göremese bile, yine de onları bırakıp bir yere gidememektedir. Bu durum toplumdaki anne figürünün ailesini ve çocuklarını ayakta tutmak için verdiği mücadelenin bir kanıtıdır.

Eş alt başlığı, “Bir Yüz-Bir Ters” adlı öyküde Nurten Hanım figürüyle ele alınmıştır. Nurten Hanım toplumdaki şiddet görmüş ve eşine karşı hakkını hiçbir zaman savunamamış grubu temsil etmektedir. Gençliğinde eşinden yana büyük sıkıntılar çeken Nurten Hanım için o yılların hatırlanmamak üzere üstü kapatılmıştır. Eşi, Fikret Bey'in sürekli bu geçmişi Nurten Hanım'a hatırlatmak istemesi, Nurten Hanım'ın onunla tamamen ilişkisini koparmasına sebep olmuştur. Bu durum toplumda erkek egemenliğinin üstün oluşunun kadınların hayata küsmesine, insanlarla iletişim kurmamasına ve sanal bir dünyada yaşamalarına sebep olmuştur.

Çalışan ve arkadaş alt başlıkları “Bir Kimlik Aranıyor” ve “Özlem Zamanı Geçti” adlı öykülerindeki odak figürler, Güley, Selçuk ve Kadriye aracılığıyla işlenmiştir. Kendini var etme çabası, hayata tutunma olgusu ve çevredekilere kendini kanıtlama arzusu Güley figürü ile ön plana çıkmaktadır. Bir kimliği bile olmayan Güley'in yaşam standartları yüksek bir semte geçiş yapıp orada çalışma isteği, varlıklı

bir koca bulup onunla evlenme hayalleri toplum tarafından yok edilmiştir. “Özlem Zamanı Geçti” adlı öyküde ise Selçuk’un geçmişle olan bağları arkadaş olgusu ile birlikte okura sunulmuş, arkadaş kavramının kadının hayatında yönlendirici ve var oluşunu sorgulamasını sağlayan bir etkisi olduğu vurgulanmıştır.

Sonuç olarak, kadınlar toplumdaki konumları, yaşları, eğitim durumları, yaşam statüleri ne olursa olsun toplumun değiştirilemez erkek egemenliği gibi değer yargıları yüzünden hep küçük görülmüş ve baskılanmışlardır. Her var olduklarını kanıtlamaya çalıştıklarında toplum ve çevrelerindeki erkek figürler tarafından daha büyük bir darbe almış ve var olduklarını unutmalarını sağlanmıştır.

Bu tez kadının var oluş çabalarını değerlendiren ve inceleyen diğer eserlere ışık tutabileceği gibi yapıttan yansıyan Türk kültüründeki kadının toplumdaki yerinin, hislerinin, duygularının örneklerle anlaşılmasında yardımcı olacaktır.

8. KAYNAKÇA

Atasü, Erendiz. Kadınlar da Vardır. İstanbul: Everest Yayınları, 2011.